

**ต้นเปงชุนธนาคารพาณิชย์รุ่นแรกของไทย:
การสำรวจขั้นต้น**

**A Preliminary Survey of The First Generation of
Commercial Banks in Thailand: The Tan Peng Choon Bank**

ดร.วรวิทย์ จิราสมบัติ*

Voravudhi Chirasombutti, Ph.D.

วัตถุประสงค์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลธนาคารต้นเปงชุน ธนาคารเอกชนแห่งแรกแห่งหนึ่งของไทยเชิงประวัติ เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดเคยกล่าวถึง โดยเฉพาะการเสนอข้อมูลยังเสนอพร้อมกับกล่าวถึงบริบทของสังคมไทยในช่วงนั้น ๆ ด้วย

วิธีการวิจัย

งานนี้เป็นการวิจัยเอกสารอันประกอบด้วยหนังสือ เอกสารขั้นต้น และชั้นรองประกอบกับเรื่องเล่าของผู้ที่เกี่ยวข้องบางคน

ผลการศึกษาวิจัย

ธุรกิจธนาคารเริ่มเปิดบริการในประเทศไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2431 ในช่วงแรกธนาคารเป็นสาขาของธนาคารต่างชาติที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาประโยชน์ทางการค้าของบริษัทของประเทศตนได้แก่อังกฤษ จีนและฝรั่งเศส ต่อมาคนไทยมีความต้องการธนาคารของตนขึ้นจึงมีการจัดตั้งธนาคารแห่งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2447 คือธนาคารทดลองบุคคลีย์ (ต่อมาใช้ชื่อธนาคารสยามกัมมาจล ปัจจุบันคือ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาตะวันออก (ภาษาญี่ปุ่น) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธนาคารไทยพาณิชย์) ซึ่งจัดเป็นธนาคารของรัฐเนื่องจากผู้ถือหุ้นประกอบด้วยสมาชิกชั้นสูงในพระราชวงศ์ ขุนนางและพระคลังข้างที่ร่วมกับชาวต่างประเทศและชาวจีนในประเทศไทย อีกทั้งธนาคารสยามกัมมาจลได้รับความช่วยเหลือจากกษัตริย์ตลอดมา (พรรณี, 2529) ชาวจีนได้ตั้งธนาคารขนาดเล็กอีกหลายแห่งเพื่อแลกเปลี่ยนเงิน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) มีคนจีนได้จัดตั้งร้านโพลก๊วนซื้อห้างตันเปงซุนขึ้นในกรุงเทพฯ (พรรณี, 2529) โพลก๊วนคือการส่งเงินออกนอกประเทศของชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งในขณะนั้นนิยมส่งกลับบ้านเกิดของตน ห้างตันเปงซุนจึงมีบทบาทเป็นธนาคารแลกเปลี่ยนเงินและส่งเงินไปประเทศจีน

ในปีพ.ศ. 2454 รัชกาลที่ 6 มีรับสั่งให้เจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาลสืบสวนดูเรื่องร้านโพลก๊วนที่รับฝากหนังสือและเงินส่งไปประเทศจีน จำนวนเงินที่ส่งในแต่ละปี ที่ตั้งของร้านและข้อมูลอื่น พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองสืบสวนพบว่า มีร้านโพลก๊วนในกรุงเทพฯ 58 แห่ง และจัดออกเป็น 4 ลำดับ ทางการจัดห้างตันเปงซุนเป็นร้านโพลก๊วนลำดับสี่อันเป็นลำดับที่เล็กที่สุดคือรับฝากเงินปีละ 200,000 เหรียญเป็นเงินไทย 229,885 บาท มีที่ตั้งที่ตำบลสำเพ็ง (สุชาติ, 2532) ในปี พ.ศ. 2475 มีธนาคารร้านแลกเงิน 13 แห่ง คือ

1. ไท่ซัว
2. กวางซุนหลี่
3. เลี้ยววงเฮง
4. ตันเปงซุน
5. เซงซุนหลี่¹
6. จิ้นเซง
7. กวางเก๊าหลง
8. เซงฮงไถ่
9. โงงฮก
10. อันฟองเหลาไมฮง
11. หวังหลี่จิ้น
12. อันฟองไมฮง
13. ไท่ฮงยู๋ (หนังสืออนุสรณ์ชิน โสภณพานิช อ่างในธนวัฒน์, 2543)

ในปี พ.ศ.2476 ห้างต้นเปงซุนมีจำนวนเงินในธุรกิจ 3,004,255.60 บาท จ่ายภาษีให้รัฐบาลไทย 7,510.64 บาท ผู้เป็นเจ้าของคือนายตัน ฮองจี้ และนายตัน เกงคุ่น บุตรชายทั้งสองเป็นเงินในบังคับสยามและยังมีสาขาของธนาคารในสิงคโปร์ ฮองกงและชัวเถาอีกด้วย กรุงเทพฯ สิงคโปร์ ฮองกงและชัวเถาเป็นสถานที่เครือข่ายทางการค้าของชาวจีนผู้สนใจหาอ่านรายละเอียดได้ใน หลอ เสี่ยวจิง (2539)

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะราษฎรมีนโยบายเก็บภาษีจากธนาคารแลกเปลี่ยนเงินมากขึ้น นายตัน ชิวเม้ง² นายกสมาคมพาณิชย์จีนและผู้บริหารธนาคารหวังหลีจั้นได้เสนอรัฐบาลให้พิจารณานโยบายลดภาษีธนาคารประเภทนี้ โดยเสนอข้อมูลของธนาคารแลกเปลี่ยนเงินในปี พ.ศ. 2476 ให้รัฐบาลดังนี้

รายชื่อ	จำนวนเงินในธุรกิจ	ภาษี	เจ้าของ*	ธุรกิจอื่น ๆ*
1. ไท่ซัว	3,348,290.02	8,370.73	ตั้ง เจงยั้ง	ข้าว
2. กวางซุนหลี	3,111,830.00	7,779.58	เหี้ย กวงเอี่ยม	ข้าว โรงเหล้า เรือลำเลียง
3. เสี่ยงยงเซง	3,066,999.81	7,667.50	ขุนเศรษฐภักดี	ข้าว
4. ต้นเปงซุน	3,004,255.60	7,510.64	ตัน ฮองจี้ ตัน เกงคุ่น	มีธนาคารในสิงคโปร์ ฯลฯ
5. เซ่งซุนหลี	1,417,286.97	3,543.22	-	-
6. จั้นเซง	1,395,656.28	3,489.14	ม้า เลียบคุน (บุตกุล)	ข้าว ประกันภัย
7. กวางเก๊าะหลง	798,269.45	1,995.67	ล้ำซ่า	ข้าว ไม้
8. เซ่งยงไถ่	318,867.57	797.17	-	-
9. ไวฮอก	273,383.43	683.46	บุตสูช บุตกุล ตัน จินเกง	ข้าว ประกันภัย เดินเรือ
10. อันฟองเหลาไมซง	27,393.83	683.48	วองฟุก วองจั้น กิมพงษ์ ทองธัช	ข้าว
11. หวังหลีจั้น	2,445,065.38	6,112.66	หวังหลี	ข้าว
12. อันฟองไมซง	2,700,764.16	6,751.91	-	-
13. ไท่ฮองยู่	-	-	-	-

(*พรรณณี, (2529) รวบรวมจากแฟ้มบริษัทต่าง ๆ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์)
 (ดัดแปลงจากพรรณณี, 2529:53-54)

ห้างต้นแปงซุนมีจำนวนเงินในธุรกิจสูงเป็นอันดับสี่ในบรรดาธนาคารเหล่านี้

ธนาคารร้านแลกเงิน 13 แห่งในปี พ.ศ. 2475 ภายหลังได้จดทะเบียนเป็นธนาคารพาณิชย์เพียง 6 แห่งคือ

1. เลี้ยววงเฮง
2. ไท่ซัว
3. ต้นแปงซุน
4. กวางเก๊าะหลง
5. กวางซุ่นหลี่
6. ต้นฮองหลี่จั้น³

ตารางที่ 1 ธนาคารของชาวจีนที่จดทะเบียนเป็นธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ชื่อธนาคาร	วันที่เปิดดำเนินการ	เลิกกิจการ
เลี้ยววงเฮง	14 ก.พ. 2476	31 มี.ค. 2480
ไท่ซัว	21 ก.พ. 2476	1 เม.ย. 2481
ต้นแปงซุน	2 ส.ค. 2477	-
กวางเก๊าะหลง	23 มี.ค. 2476	5 มี.ค. 2480
กวางซุ่นหลี่	2 ธ.ค. 2476	31 มี.ค. 2480
ต้นฮองหลี่จั้น	11 ต.ค. 2476	-

(ประยูร, 2512)

พรรณิ (2529:56-57) กล่าวว่าเมื่อมีการใช้พระราชบัญญัติธนาคาร พ.ศ. 2480 รัฐบาลกำหนดทุนธนาคารไม่ต่ำกว่า 200,000 บาท และจะต้องมอบหลักประกันไว้กับรัฐบาลและมีข้อห้ามต่าง ๆ ในมาตราแปดได้แก่

1. จ่ายเงินปันผลหรือเงินรางวัลอันจะทำให้เงินซึ่งชำระทุนแล้วลดลง
2. จ่ายเงินให้กรรมการธนาคารกู้ยืมโดยตรงหรือทางอ้อม
3. ให้กู้ยืมเงินโดยถือหุ้นของธนาคารนั้นเองเป็นประกัน

4. ค่าสินค่าธรรมเนียมหรือเกี่ยวข้องกับการค้าหรือกิจการอันใด เว้นไว้แต่กิจการซึ่งเกี่ยวเนื่อง และเป็นอุปกรณ์แก่กิจการธนาคาร

5. ชื่อหรือมีไว้เป็นประจำซึ่งอสังหาริมทรัพย์ อันมีจำเป็นเพื่อใช้ในกิจการธนาคาร บรรดาอสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกเป็นของธนาคารโดยทางใช้หนี้หรือได้มาในทางป้องกันต้นเงินซึ่งจ่ายให้กู้ยืมไป จะต้องจำหน่ายภายในเก้าปี เว้นแต่จะได้ยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีขอยืดเวลาออกไปและได้รับอนุญาตแล้ว

6. ชื่อหรือมีไว้ซึ่งหุ้นหรือหุ้นกู้ในบริษัทหนึ่ง เป็นจำนวนเงินกว่าร้อยละสิบของเงินทุนในบริษัทนั้น หรือเกินกว่าร้อยละสิบของเงินทุนและเงินสำรองของธนาคาร

นอกจากนี้ยังมีมาตราต่าง ๆ ที่กำหนดเงินทุนสำรองต้องไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของเงินกำไรสุทธิจนกว่าเงินทุนสำรองนี้จะเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของเงินทุนชำระแล้ว และธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทยจะต้องประกาศงบดุลและบัญชีกำไร-ขาดทุน ภายในสิ้นปีของกิจการธนาคาร

การเข้มงวดของรัฐบาลส่งผลให้ธนาคารต่าง ๆ ที่คนจีนตั้งขึ้นได้ทยอยปิดกิจการลง เหลือเพียงธนาคารหวังหลีจั้น และบริษัทแบงก์ตันเปงซุน ธนาคารหวังหลีจั้นมีนายตัน ชิวเม้ง นายกสมาคมพาณิชย์จั้นที่เคยได้กล่าวถึงแล้วและคนในตระกูลหวังหลีเป็นผู้ถือหุ้น

18 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ห้างตันเปงซุนได้เปลี่ยนเป็นบริษัทแบงก์ตันเปงซุนโดยผู้ก่อตั้งคือ

1. นายตัน ฮองจี้	ที่อยู่ 3268 ถ.ราชวงศ์	พระนคร	กรุงเทพฯ
2. นายตัน เกงคุ่น	ที่อยู่ 3268 ถ.ราชวงศ์	พระนคร	กรุงเทพฯ
3. นายฉิว หลักสือ	ที่อยู่ 757	ธนบุรี	กรุงเทพฯ
4. นายตัน ลิบเจียง	ที่อยู่ 3268 ถ.ราชวงศ์	พระนคร	กรุงเทพฯ
5. นายตั้ง เก๊กหมง	ที่อยู่ 3268 ถ.ราชวงศ์	พระนคร	กรุงเทพฯ
6. นายตัน ยูเฮา	ที่อยู่ 277 ถ.เยาวราช	พระนคร	กรุงเทพฯ
7. นายก้วย โต๊ะเม้ง	ที่อยู่ 3268 ถ.ราชวงศ์	พระนคร	กรุงเทพฯ

ผู้ก่อตั้งถือหุ้นในตอนแรกคนละ 1 หุ้นราคาหุ้นละ 100 บาทผู้ถือหุ้นแม้ว่าจะเป็นเชื้อสายจีนแต่มีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศไทยทั้งสิ้น นายตัน ฮองจี เสียชีวิตเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2482 นายตัน เกงคุ่น เสียชีวิตเมื่อกันยายน 2534 ทั้งสองเสียชีวิตในกรุงเทพฯ ผู้ก่อตั้งส่วนใหญ่เป็นคนในตระกูลตันนายฉั่ว หลักสือ เป็นเขยของตระกูลเคยทำหน้าที่ผู้จัดการธนาคาร และพระณี (2541) กล่าวว่านายฉั่วได้ลาออกจากกรรมการเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2480 บริษัทแบ่งกัตันเปงซุนมีทุนจดทะเบียน 2,000,000 บาท แบ่งออกเป็น 20,000 หุ้น มีมูลค่าหุ้นละ 100 บาท บริษัทแบ่งกัตันเปงซุนมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการในสถานะธนาคารเงินฝากอย่างสมบูรณ์ วัตถุประสงค์ที่ระบุในหนังสือบริคณห์สนธิมีดังนี้

“(1) ชื่อ รับช่วง หรือรับเอาโดยทางอื่น ซึ่งกิจการธนาคารทั้งสิ้นของห้างตันเปงซุนซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และทำการธนาคารทุกแผนกในประเทศไทยและประเทศอื่น และทำกิจธุระเรื่องราวและทรัพย์สินของทั้งปวง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการธนาคาร หรือซึ่งเป็นกิจธุระธรรมดาเกี่ยวกับการธนาคาร หรือการซื้อขายเงินหรือทรัพย์สินสมบัติที่เป็นเงินประกัน ซึ่งอาจมีทำในเวลาหนึ่งเวลาใดต่อนั้นไป หรือในที่หนึ่งที่ได้ซึ่งบริษัทจะได้ตั้งทำการดังกล่าวมานี้

(2) จ่ายเงินไปทำผลประโยชน์ ในการที่มีประกันเป็นอสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ และทรัพย์สินทั้ง 2 อย่างที่กล่าวมานี้รวมกัน หรือให้กู้ยืมเงินโดยมีประกันเป็นหลักทรัพย์สินดังกล่าวมาแล้วนี้ หรือที่กล่าวต่อไปนี้ คือ บัญชีเงินสด บัญชีเงินเครดิต หรือบัญชีใด ๆ กรมธรรม์ประกันภัย พันธบัตร หุ้นกู้ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หนังสือเครดิต (เช็คเตอร์ ออฟ เครดิต) หรือสัญญารับใช้หนี้สินอย่างใด ๆ การฝากโฉนดที่ดิน สิ่งของสินค้า หนังสือสัญญาซื้อขาย (บิล ออฟ เซล) ใบรับส่งสินค้าทางเรือ (บิล ออฟ เลติง) ใบส่งของ ใบคู่มือของคลังสินค้า โฉนดประทวนสินค้า หรือหนังสือสำคัญในการค้าขายอย่างอื่น ๆ เนื้อเงินเนื้อทอง สต็อก หุ้น และการรับจ้างหรือรับจำนำทรัพย์สินใด ๆ ไม่ว่าสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์

(3) ทำการซื้อขายตัวเงินและหนี้ โดยคิดส่วนลดการแลกเปลี่ยนเงิน การซื้อขายเงิน ทองตรา และหลักทรัพย์อื่น ๆ

- (4) ให้อุ้มเงินโดยมีประกันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่แล้วหรือซึ่งจะมีขึ้นในภายหน้า
- (5) รับเป็นตัวแทนในการซื้อขายสต็อก หุ้น หรือหลักทรัพย์ ใดๆ หรือในกิจการเกี่ยวกับการเงินหรือการค้าขายอย่างใด ๆ
- (6) ประกอบกิจการเป็นผู้ลงทุนทรัพย์สิน หรือเป็นผู้จัดหาทรัพย์สินให้ ในธุรกิจใด ๆ และเป็นตัวแทนในกิจการเกี่ยวกับเรื่องเงินและเกี่ยวกับ ตัวเงิน ทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ
- (7) รับผิดชอบหรือจ่ายเงินล่วงหน้าตามเงินปันผล และสำหรับ ดอกเบี้ยในเงินที่รัฐบาลหรือทบวงการเมืองกู้ หรือในหลักทรัพย์อย่าง ใด ๆ ของรัฐบาลหรือทบวงการเมือง
- (8) รับสัญญาจัดการในเรื่องเกี่ยวกับการออกกู้เงิน โดยรัฐบาล หรือทบวงการเมือง หรือโดยส่วนตัว
- (9) รับเป็นตัวแทนให้แก่รัฐบาล-ประเทศใด ๆ หรือ ทบวง การเมืองใด ๆ หรือบริษัท ห้าง สมาคม หรือเอกชน
- (10) ทำการช่วยเหลือรัฐบาลหรือประเทศใด ๆ หรือประชาบาล ใด ๆ หรือทบวงการเมืองอื่น ๆ หรือบริษัท หรือสมาคม หรือเอกชน ใด ๆ โดยให้เงินทุน เครดิต พาหนะ หรือ กำลัง อุดหนุน เพื่อให้ทำ กิจการใด ๆ การที่รับทำการที่ดำริขึ้นโดยมีโครงการ หรือการงาน สลักสำคัญอย่างใด ๆ
- (11) รับฝากเงินโดยเปิดบัญชีรับฝาก และบัญชีเดินสะพัด หรือบัญชีอย่างอื่น และให้มีดอกเบี้ย หรือไม่มีดอกเบี้ยในเงินนั้น และรับ ฝากโฉนดและหลักทรัพย์อื่น ๆ
- (12) จัดการเงินกู้ทุกอย่างทุกชนิด
- (13) ให้อุ้มเงินโดยมีเรือเป็นประกัน หรือหุ้นส่วนในเรือนั้น จะเป็นเรือไทยหรือเรือต่างประเทศก็ตาม
- (14) ขายและจัดการจำหน่ายหุ้น สต็อก พันธบัตร หุ้นกู้ หนี้สิน ใดๆ หรือหลักทรัพย์อย่างอื่นซึ่งบริษัทเป็นเจ้าของ
- (15) สั่งจ่าย ออก รับรอง สลากหลัง ชื่อโดยคิดส่วนลด หรือชื่อ โดยคิดส่วนลดซ้ำอีก ซึ่งตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ตราสารอย่างอื่นที่ เปลี่ยนมือได้

(16) เริ่มก่อนการ จัดทำ รับประกัน ค่าประกัน รับรอง เข้ามีส่วนได้เสียด้วย จัดการและปฏิบัติการในเรื่องเกี่ยวกับการออกกู้เงิน โดยรัฐบาลประชาชน หรือการออกกู้เงินอื่น ๆ หรือการออกหุ้น สต็อก หุ้นกู้ หรือสต็อกหุ้นกู้ของบริษัท องค์คณะหรือสมาคมอื่นใด ทั้งนี้โดยเปิดเผยต่อประชาชนทั่วไป หรือโดยเฉพาะบุคคล และให้กู้ยืมเงินเพื่อประโยชน์ในกิจการที่กล่าวมานี้

(17) ทรัพย์สินอย่างใด ๆ ที่ดิน ตึก บ้าน เรือน โรง อำนาจ อีสเมนต์หรือประโยชน์อันเกิดจากอสังหาริมทรัพย์อย่างใด ๆ ก็ดี บริษัทจะรับซื้อ รับเช่า หรือจัดให้ได้มาโดยวิธีอื่น ๆ เพื่อบริษัทใช้เอง บริษัทจะขาย หรือให้เช่า หรือจำหน่ายไปในทางใด หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้อำนาจในอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นของบริษัท และบริษัทจะกู้ยืมเรียกเงินโดยเอาทรัพย์สินนั้นจำนองทำให้มีภาระติดพัน หรือจำหน่ายทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งเป็นของบริษัทก็ได้

(18) ซื้อหรือจัดให้ได้มาโดยทางอื่น ประกอบตั้งขึ้น บำรุงรักษา จัดทำขึ้นใหม่ และแก้ไขให้เหมาะสมให้ใช้ได้ ซึ่งตึก บ้าน เรือน โรง สำนักงาน หรือสิ่งอื่น ๆ ซึ่งปลูกสร้างขึ้นตามความเห็นว่าเป็นการจำเป็น หรือเป็นการสะดวกเพื่อบริษัทใช้เอง

(19) ให้เช่าทั้งหมด หรือแต่บางส่วนของอสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ของบริษัท โดยมีข้อสัญญาและเงื่อนไขสถานใด สุดแต่บริษัทจะตกลงกระทำไป

(20) จัดให้ได้มาโดยวิธี จอง ซื้อ หรือโดยทางอื่น และรับไว้เอาไว้ ยึดถือ หรือจำหน่ายต่อไป ซึ่งหุ้นหรือสต็อกของบริษัท สมาคม หรือการงานแห่งใด ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกันกับของบริษัทนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก็ดี หรือซึ่งน่าจะเพิ่มพูนหรือส่งเสริมผลประโยชน์ของบริษัทนี้ได้

(21) ยึดถือไว้ ดูแลรักษาบำรุงให้ดีขึ้น และจัดทำไปตามแต่จะเห็นเหมาะสม ซึ่งทรัพย์สินอย่างใดที่บริษัทอาจได้กรรมสิทธิ์มาโดยทางหลุดในการจำนอง หรือโดยประการอื่น ๆ และเพื่อประโยชน์ในการที่จะทำให้หลักประกันใด ๆ ได้ราคาดีขึ้น ซื้อสิทธิไถ่ถอนเอาไว้ หรือหุ้นหรือประโยชน์อื่น ๆ ในทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งบริษัทอาจมีภาระติดพัน หรือในอันที่บริษัทมีภาระติดพันในประโยชน์ใด ๆ ในทรัพย์สินนั้น ๆ

(22) จ่ายเงินสด หรือออกหุ้นของบริษัทให้สำหรับทรัพย์สินหรืออำนาจใด ๆ ซึ่งบริษัทได้มาโดยให้ได้รับหรือมิได้รับสิทธิในเงินปันผลหรือในเงินทุนคืน หรือโดยวิธีอย่างอื่น หรือโดยจัดให้บางส่วนในทำนองหนึ่ง และบางส่วนในทำนองอีกทำนองหนึ่ง สำหรับทรัพย์สินหรืออำนาจใด ๆ ซึ่งบริษัทได้มาและกล่าวโดยทั่วไปให้กระทำตามข้อสัญญาและข้อไขอย่างใดแล้วแต่บริษัทจะกำหนด

(23) เข้าทำความตกลงอย่างใด ๆ กับรัฐบาลหรือทบวงการเมืองหรือบุคคลใด ๆ ซึ่งอาจเป็นการนำไปให้สำเร็จประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของบริษัทหลายข้อหรือแต่ข้อหนึ่งข้อใด และรับอำนาจธรรมดา เอกสิทธิ์ หรือสัมปทานใด ๆ จากรัฐบาล ทบวงการเมือง หรือบุคคลใด ๆ ที่กล่าวมานี้ตามแต่บริษัทเห็นว่า หน้าที่ประสงค์ และให้ปฏิบัติใช้สิทธิ์และให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ได้ทำความตกลงกันไว้แล้ว หรือตามอำนาจธรรมดา เอกสิทธิ์ และสัมปทานที่ได้กล่าวมานี้

(24) ตั้งสาขาการงานและตัวแทนขึ้นในประเทศไทยและในที่อื่น ๆ และคุมการงานเหล่านั้นไว้และเลิกถอนเสียได้

(25) เข้าทำและปฏิบัติให้เป็นไปตามความตกลงใด ๆ เพื่อร่วมงานในกิจการ หรือเพื่อได้รับส่วนแบ่งกำไรกับบริษัทอื่นใด หรือห้างหุ้นส่วน หรือบุคคลอื่นใด ซึ่งประกอบกิจการภายในวัตถุประสงค์ของบริษัทนี้

(26) จัดเรื่องให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด เริ่มฟ้องความจัดคุมความสุจริตปราณีประนอมยอมความ และทั้งความและอรรถคดี และสิทธิเรียกร้อง ซึ่งบริษัทกล่าวหา หรือซึ่งมีผู้กล่าวหาบริษัท หรือที่เกี่ยวข้องกับกิจการของบริษัท

(27) จำหน่ายทรัพย์สินใด ๆ ของบริษัทให้แก่ผู้ถือหุ้นเป็นส่วนตัว

(28) กระทำการที่กล่าวในหนังสือบริคณสนธินี้ ทุกสิ่งทุกอย่างหรือแต่อย่างหนึ่งอย่างใดโดยลำพัง หรือโดยร่วมกับ หรือโดยฐานที่เป็นแพ็คเตอร์ทรัสต์ หรือตัวแทนให้กับบริษัทอื่นใด หรือบุคคลอื่นใด หรือโดยผ่านทางแพ็คเตอร์ทรัสต์ หรือตัวแทนอื่นใด

(29) กล่าวโดยทั่วไป คือ กระทำการอย่างอื่นทุกอย่าง ซึ่งพึงปรากฏว่าต่อเนื่องกับหรือจงให้ไปสู่ความสำเร็จประสงค์ แห่งวัตถุประสงค์

ประสงค์ ซึ่งได้กล่าวมาข้างต้นนี้ทุกประการ หรือเฉพาะแต่ประการใด ประการหนึ่งก็ตาม” (บริษัทแบงก์ต้นเปงซุน, 2502)

นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับต่าง ๆ เช่นห้ามมิให้บุคคลหรือนิติบุคคล โดยลำพังถือหุ้นเกิน 6,000 หุ้น อำนาจต่าง ๆ เช่น การตั้งกรรมการและ จำนวนกรรมการต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ (บริษัทแบงก์ต้นเปงซุน, 2502)

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ก่อตั้งธนาคารเท่าที่ทราบมีดังนี้ นายตัน ฮองจี้ เดิมเป็นคนอำเภอเท่งไฮ้ เมืองชัวเถา เกิดปี 2407 นายตัน เกงคุ่น เป็นบุตรที่เกิดกับ นางจิ่ง สี เมื่อปี พ.ศ. 2454 นายตัน เกงคุ่น ได้สมรสกับ นางประวัติ บุตรของนายเด็กเคย หลืออาภรณ์ และนางเนย นายเด็กเคย เป็นพี่ชายของหลือ เด็กยอ นักธุรกิจผู้เป็นที่รู้จักในยุคนั้น ส่วนนางเนย เป็นบุตรสาวของจิ้นล่าซ่า กับนางหุ่่น นายฉิว หลักสือ ผู้จัดการธนาคาร นั้น พรรณี (2541) กล่าวว่า เป็นอุปนายกของสมาคมเฮียงลักซิว⁴ ในปี พ.ศ. 2469 และเป็นประธานสมาคมตั้งแต่ พ.ศ. 2472-2480

อุดมพงษ์ เป็งแสงทอง บุตรนายตัน เกงคุ่น เล่าว่า บริษัทแบงก์ต้นเปงซุน มีบทบาทเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราในประเทศไทยอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ผู้เล่าได้บอกไว้เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2542 ก่อนเสียชีวิตโดยไม่ได้ระบุว่าเป็นช่วงเวลาใด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นช่วง พ.ศ. 2481-2490 ซึ่งผู้เล่ามีอายุ 5 - 14 ปี ในช่วงนี้มีธนาคารของคนจีนมีเพียงสองแห่งและธนาคารไทย นอกจากธนาคารไทยพาณิชย์ก็เพิ่งจะก่อตั้ง ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมีองค์กรนอกกฎหมายของชาวจีนชื่อ “แซซัง” เรียกเงินจากนักธุรกิจจีนเป็นค่าปรับที่ทำธุรกรรมกับ ญี่ปุ่นซึ่งเป็นศัตรูของจีนในขณะนั้น บริษัทแบงก์ต้นเปงซุนให้พ่อค้ากู้เงินไปขายสินค้าญี่ปุ่นและรับแลกเปลี่ยนเงินเยนจึงได้รับการชู้นายตัน ฮองจี้ ไม่ยอมจ่ายเงินตามคำชู้ จึงถูกฆ่าตายเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2482 (มูราชิมา, 2539)

บริษัทแบงก์ต้นเปงซุนได้รับผลกระทบเนื่องจากขาดผู้นำไปแต่กิจการยังคงอยู่ได้ดีในระยะหนึ่ง นายตัน เกงคุ่น และพวกได้ตั้งบริษัทไทยชินจันดำเนินธุรกิจการค้าในปี พ.ศ. 2492 และตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2492 นายตัน เกงคุ่น และนายตัน ชูฟวง ได้ทำหน้าที่ผู้จัดการธนาคาร ถึงแม้ตำแหน่งผู้จัดการเป็นของนายตัน ชูซัง จนกระทั่งนายชูซังได้ลาออก

จากตำแหน่งผู้จัดการเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2496 ในปี พ.ศ. 2492 มีการแบ่งสมบัติของนายตัน ฮองจี่ ผู้ขายขนมอย่างชัดเจนระหว่างทายาทที่อยู่เมืองไทยและเมืองจีนและน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทุนของตระกูลในประเทศไทยอ่อนแอลง ในปี พ.ศ. 2498 พบว่ามีการเบิกเงินเกินบัญชีจากทั้งบัญชีผู้ฝากและบัญชีของกรรมการบางคน นอกจากนี้มีลูกหนี้ธนาคารที่ไม่มีสัญญาและหลักประกันกู้เงิน สันนิษฐานว่าเป็นลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตนเป็นการสร้างลูกหนี้ปลอมเมื่อเงินสดขาดบัญชี ธนาคารมีเงินที่ไม่ได้รับชำระตามกำหนดกว่า 15,000,000 บาท โดยแบ่งเป็นหนี้ที่สงสัยว่าจะสูญกว่า 7,000,000 บาท และหนี้สูญกว่า 3,000,000 บาท ธนาคารทำผิดพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ที่ให้กรรมการผู้ทางตรงและทางอ้อมอันได้แก่ให้บริษัทไทยชินจั้นจำกัด ที่กรรมการธนาคารเป็นผู้ถือหุ้นกู้เงินของธนาคาร นายตัน เกงคุ่น ได้ลาออกจากกรรมการธนาคารปี พ.ศ. 2498 ปี พ.ศ. 2500 ธนาคารขาดทุนกว่า 300,000 บาท แต่ปิดบัญชีให้เห็นเป็นกำไรประมาณ 70,000 บาท เสนอต่อกระทรวงการคลังและบุคคลภายนอกเพื่อรักษาชื่อเสียง

ปี พ.ศ. 2503 บุคคลในตระกูลตัน ได้แก่ นายตัน ชูซัง นายตัน ชูฟวง และนายอุดมพงษ์ เป้งแสงทอง เป็นผู้บริหารธนาคาร (พรรัตน์ บัวเล็ก, 2529) จนกระทั่งพลเอกกฤษณ์ สีวะราและพวก ได้เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพัฒนา⁵ จำกัด เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2503 (ประยูร, 2512) ตระกูลตันจึงไม่ได้ถือหุ้นใหญ่อีกแต่กรรมการบริหารชุดใหม่ยังมีนายอุดมพงษ์ เป้งแสงทอง และนายสี ใต้กั้ง (ธนาคารไทยพัฒนา, 2504) ลูกเขยของนายอุดมพงษ์ เป้งแสงทอง ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับตระกูลตันอยู่บ้าง ในปี พ.ศ. 2504 ธนาคารไทยพัฒนายึดทรัพย์สินที่ค้ำประกันหนี้ของนายตัน เกงคุ่น ส่วนที่ไม่พอได้ยกหนี้ให้โดยถือว่าตระกูลของนายตัน เกงคุ่น เป็นผู้ก่อตั้งธนาคาร และนายตัน เกงคุ่น ไม่มีทรัพย์สินอื่นใด (ธนาคารไทยพัฒนา, 2504) ภายหลังธนาคารเปลี่ยนผู้ถือหุ้นและผู้บริหารไปตามกาลเวลา ในปี พ.ศ. 2520 ธนาคารได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารมหานคร จำกัด และหลังช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2541 ได้เปลี่ยนสถานะเป็นบริษัทมหานครจำกัด เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2543 (ธนาคาร

มหานคร, 2543) เมื่อต้องคืนใบอนุญาตประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์และถึงการอวสานไป

บทสรุป อภิปรายข้อเสนอแนะ

ธนาคารต่างชาติได้เริ่มเปิดสาขาขึ้นในประเทศไทยก่อนและคนไทยชั้นสูงก็เริ่มตั้งธนาคารขึ้นในขณะที่คนจีนในไทยก็จัดตั้งธนาคารขึ้นเช่นกัน ธนาคารทั้งสามประเภทต่างมีจุดหมายเพื่อประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม ธนาคารต้นเป้งซุนเป็นธนาคารหนึ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อคนจีนในประเทศไทยโดยเริ่มจากการรับเงินไปส่งให้ที่ประเทศจีนและการแลกเปลี่ยน จนกระทั่งวิวัฒนาการเป็นธนาคารพาณิชย์สมบูรณ์แบบ ธนาคารสามารถดำเนินกิจการไปได้แม้รัฐบาลหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเข้มงวดกับธนาคารของชาวจีน แต่เจ้าของถูกฆาตกรรมเนื่องจากธนาคารดำเนินธุรกรรมเกี่ยวเนื่องกับญี่ปุ่นและทำให้คนจีนที่มีอิทธิพลในประเทศไทยไม่พอใจ ในช่วงนั้นมีนักธุรกิจเชื้อสายจีนถูกฆ่า 61 คน อึ้งยุคหลง ปู่ของบัญญัติ ล่ำซ่า ถูกฆ่าในปีเดียวกับนายตัน ฮองสี เจ้าของธนาคารต้นเป้งซุน (มูราซึมา, 2539) ภายหลังรัฐบาลโดยนักการเมืองตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นอีกหลายแห่ง และนายทุนร่วมกับผู้มีอำนาจรัฐจัดตั้งธนาคารขึ้นอีก (ดูตารางที่ 2)

นักธุรกิจรวมถึงชาวต่างชาติต้องการตั้งธนาคาร แต่การขอใบอนุญาตถูกรัฐควบคุมอย่างเข้มงวด เมื่อธนาคารต้นเป้งซุนเกิดปัญหาในช่วงปี พ.ศ. 2498 สาเหตุหนึ่งคือขาดบริษัทภักดี การปล่อยให้มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การให้กรรมกรของธนาคารและผู้ฝากเงินเบิกเงินเกินบัญชีในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 เป็นบทเรียนได้ในปัจจุบัน ภายหลังกลุ่มบุคคลใหม่พร้อมกับผู้มีอำนาจรัฐจึงเข้ามาถือหุ้นใหญ่และเป็นผู้บริหาร

ตารางที่ 2 ธนาคารไทยที่ตั้งในยุคหลังจากธนาคารต้นแปงซุน-2508

ธนาคาร	ปี พ.ศ. ที่ตั้ง
เอเชีย	2484
นครหลวงไทย	2485
กรุงเทพจำกัด	2487
กรุงเทพฯ พาณิชยกรรมจำกัด	2487
มณฑลภายหลังคือธนาคารกรุงเทพฯ	2488
กรุงศรีอยุธยา	2488
กลีกรไทย จำกัด	2488
แหลมทอง จำกัด	2491
ไทยทูน จำกัด	2492
สหธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด	2492
ศรีนคร จำกัด	2493
ทหารไทย จำกัด	2500
เอเชียทรีสต์ จำกัด	2508

(พรณี, 2529 และประยูร, 2512)

จากการวิจัยพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาประวัติธนาคารต่าง ๆ ของไทยโดยละเอียด และเก็บข้อมูลจากคำบอกเล่าประกอบกับเอกสารของทางราชการ และควรศึกษาเอกสารภาษาจีนด้วย

2. การศึกษาการดำเนินงานของธนาคารต้นแปงซุนจนกระทั่งปี พ.ศ. 2490 เช่นด้านกลยุทธ์ทางการตลาดได้แก่ การบริการเปิดบัญชีให้ลูกค้าที่บ้านของลูกค้า (คำบอกเล่าของบุญชัย หงส์จารู)

(ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.ปิยนาด บุนนาค ที่ให้คำแนะนำในการเขียนบทความ)

เชิงอรรถ

¹เซ่งซุ่นหลี่ เป็นธนาการเต็มรูปและรับฝากและให้กู้ด้วย (พรรณี, 2529: 54)

²นายตัน ชิวเม้ง เกี่ยวดองกับนายตัน ฮองงี เนื่องจากลูกสะใภ้เป็นลูกพี่ลูกน้องกับภรรยาของนายตัน ชิวเม้ง

³ธนาการ หวังหลี่จั้น

⁴สมาคมพ่อค้าชาวจีนที่เก่าที่สุดในกรุงเทพฯ ทำการค้าเกี่ยวกับเมืองท่าฮ่องกง สิงคโปร์และชัวเถา (พรรณี, 2541)

⁵ชื่อธนาการสะท้อนให้เห็นกระแสความคิดในเรื่องการพัฒนาประเทศอันเป็นนโยบายของรัฐในช่วงนั้น

บรรณานุกรม

- จำนงศรี รัตนิน, คุณหญิง, 2538, *ศุนวากกลางมหาสมุทร ที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุวิทย์ หวังหลี่, ปาปิรุส พับลิเคชั่น*
- ชนะ รุ่งแสง และคณะ (ผู้จัดทำ), 2535, *บัญชา ล่ำซ่า ประวัติและผลงาน ที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายบัญชา ล่ำซ่า, โรงพิมพ์ตะวันออก*
- ประยูร จินดาประดิษฐ์, 2512, *การธนาการพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี, บริษัททบทิม จำกัด*
- พรรณี บัวเล็ก, 2529, *วิเคราะห์นายทุนธนาการพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475-2516, สำนักพิมพ์ศยาม,*
- _____. 2541, *บทบาทของสมาคมการค้าของชาวจีน (พ.ศ. 2457-2482) ใน สยามในกระแสธารแห่งการเปลี่ยนแปลง ประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕, เมืองโบราณ*
- มูราซึมา เออิจิ, 2539, *การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*

- บริษัทแบงก์คิงเพงซุน, 2502, หนังสือบริคณห์สนธิและหนังสือสัญญาข้อบังคับ,
โรงพิมพ์แก่งสุน
- ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบุลย์, 2543, เรือชีวิตเจ้าสัวเลือดมังกรตระกูลลำซา, กรุงเทพธุรกิจ
ธนาคารไทยพัฒนา, 2504, รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารของธนาคาร
ไทยพัฒนา จำกัด ครั้งที่ 12/ 2504 วันที่ 6 สิงหาคม 2504
- ธนาคารมหานคร, 2543, รายงานการประชุมใหญ่สามัญผู้ถือหุ้นธนาคารมหานคร
จำกัด (มหาชน) ครั้งที่ 1/ 2543 วันที่ 28 เมษายน 2543
- สุชาติ ตันตสุรฤกษ์, 2532, โปยก๊วน การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเล
ในประเทศไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนัย จุลพงศธร, 2543, ถอดรหัสกลุ่มทุนผูกขาดธนาคารพาณิชย์ไทย, สำนักพิมพ์สยาม
พลอย เสี่ยวจิง, 2539, การค้าไทย-จีนช่วง ค.ศ.1910-1941 กับท่าเรือชัวเถา, ใน
วรัคคัมภ์โทโนบล และสุภางค์ จันทวานิช (บรรณาธิการ), ชาวจีนแต่จิวใน
ประเทศไทยและในภูมิภาคเดนมาร์กที่เฉาซันสมัยท่าเรือชานโถว ค.ศ.1860-
1949 (พ.ศ.2403-2492), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

